

Veerle Solia

Van: INBO Nieuwsbrief <nieuwsbrief@inbo.be>
Verzonden: donderdag 12 juli 2012 19:30
Aan: Veerle Solia
Onderwerp: INBO Nieuwsbrief

Nieuwsbrief van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO)

V.U.: Dr. Jurgen Tack
Redactie: Koen Van Muylem en Hugo Verreycken
Reacties naar koen.vanmuylem@inbo.be

Inhoud

[Internationale conferentie in Tours, 21 - 24 mei 2012](#)
[Symposium sluit INVEXO af in 's-Hertogenbosch](#)
[INBO ondertekent gedragscode invasieve planten](#)
[Hybridisatie bij inheemse eiken](#)
[Online tool visualiseert verspreiding Belgische vaatplanten](#)
[Biodiversiteit wint!](#)
[De schorvegetaties van de Schelde gemodelleerd](#)

Internationale conferentie in Tours, 21 - 24 mei 2012

Klimaatverandering en Europese bossen

Er zijn een beperkt aantal zekerheden en een groot aantal onzekerheden omtrent de kennis over de impact van klimaatverandering op bossen in Europa. De huidige opwarming van de aarde door emissies van broeikasgassen heeft geen precedent gekend in de voorbije 10 000 jaar. Er is een wetenschappelijke consensus dat de jaargemiddelde temperatuur op aarde tijdens de 21ste eeuw verder zal toenemen, waarbij een toename van 3°C tegen 2100 door veel modellen en in tal van scenario's als plausibel wordt geacht. In het noorden van Europa gaat er meer neerslag vallen, in het zuiden minder. Waar de overgang zich situeert is onduidelijk en niet met zekerheid te voorspellen. Overal zal de groeiperiode verlengen, met grotere kans op problemen door vroege of late vorst.

Over de effecten op het functioneren van bossen werd onlangs een conferentie georganiseerd in Tours, waar het INBO aan deelnam. In de Scandinavische landen kan er een grotere (hout)opbrengst verwacht worden door de stijgende temperatuur, gezien vocht daar geen limiterende factor is en vermoedelijk ook niet wordt. De mediterrane regio zal vermoedelijk gebukt gaan onder grotere hittegolven en droogteperiodes, wat de productie niet ten goede zal komen. In het algemeen is het gemiddelde klimaat geen goede voorspeller voor groei en opbrengst van boscossystemen, wat de waarde van de toevloed aan internationale artikels die dit modelleren, beperkt. Vermoedelijk zullen de frequenter voorkomende extreme klimatologische omstandigheden meer de groei gaan bepalen. Momenteel tasten onderzoekers nog in het duister over hoe je extreme klimaatomstandigheden die zich met een lage waarschijnlijkheid zullen voordoen, maar die wel een determinerende invloed kunnen hebben op de boscossystemen, kan modelleren.

Het INBO onderzoekt de effecten van klimaatverandering op de Vlaamse bossen. Zo worden in vijf proefvlakken jaarlijks o.a. de integrale water- en mineralenhuishouding van het bosecosysteem en de groei, zaadzetting, vitaliteit en de fenologie van de aanwezige boomsoorten opgevolgd. Daarnaast gaat het INBO voor verschillende boomsoorten na of er verschillen zijn in klimaatolerantie naargelang herkomstgebieden. In de kennisopbouw rond standplaatsgeschiktheid speelt ook gevoeligheid voor klimaat- en andere externe veranderingen een belangrijke rol.

Kristine Vander Mijnsbrugge

Terug

Symposium sluit INVEXO af in 's-Hertogenbosch

Het Europees Interreg IV-A project INVEXO 'Minder invasieve planten en dieren, meer biodiversiteit' (2009-2012) wil een kader ontwikkelen rond beleid en beheer van invasieve soorten. Vanuit ervaringen met een aantal gevalstudies (stierkikker, Amerikaanse vogelkers, zomerganzen en waterplanten) gaan we na hoe het beheer in de grensregio geoptimaliseerd kan worden, zodat in een latere fase op grotere schaal realisaties op het terrein kunnen gebeuren.

Zo'n aanpak vereist aan de praktijk getoetste beheermethodes, blijvende kennisuitwisseling, communicatie en samenwerking tussen openbare besturen en beheerinstanties aan beide zijden van de grens, én het opzetten van duurzame overlegstructuren waarin verschillende belanghebbenden betrokken bij het beheer vertegenwoordigd zijn. Met de informatie en ervaringen uit de cases wordt een aanzet tot een algemene strategie rond exoten uitgewerkt. Dit project investeert ook zwaar in communicatie naar alle mogelijke doelgroepen.

Het INBO is trekker van de werkgroep 'stierkikker', die vooral onderzoek doet naar efficiënte en duurzame bestrijdingstechnieken, opleidingen organiseert en een vroeg waarschuwingssysteem ("early warning") opzet. Het INBO staat daarnaast in de casus 'zomerganzen' ook in voor de opvolging van beheeracties en de organisatie, verwerking en rapportage van zomerganzentellingen, die in samenwerking met Natuurpunt Studie en SOVON Vogelonderzoek Nederland georganiseerd worden. Voor elke soort wordt de volledige keten van preventie, melding, schademeting, beheer en bestrijding, onderzoek, communicatie en beleid uitgespit.

De 24 projectpartners uit Vlaanderen en Zuid-Nederland publiceren eind 2012 hun eindrapporten met resultaten en aanbevelingen uit de zes INVEXO-werkgroepen: grote watervanell, stierkikker, Amerikaanse vogelkers, zomerganzen, communicatie en beleid en samenwerking. Op donderdag 27 september 2012 organiseert INVEXO een eindsymposium in 's-Hertogenbosch (provinciehuis Noord-Brabant). Deze dag is bedoeld voor beheerders of beleidsmakers die geconfronteerd worden met de problematiek van invasieve exoten of de vier casussoorten in het bijzonder. Deelnemen is gratis, maar vooraf inschrijven is verplicht. Voor meer details over het programma, inschrijvingen en locatie verwijzen we graag naar de [website](#).

Tim Adriaens

Terug

INBO ondertekent gedragscode invasieve planten

Invasieve planten zijn een van de oorzaken van het wereldwijde verlies aan biodiversiteit, en de bestrijding ervan kost de samenleving hopen geld. Het is economisch interessanter om nieuwe introducties te vermijden dan deze populaties te beheersen eens ze in het wild verspreid zijn.

Onderzoek wijst uit dat het gros van de voor de biodiversiteit problematische plantensoorten in Europa een introductiegeschiedenis via de horticultuur kent. Uit de [Catalogoog van Belgische neofieten](#) blijkt dat België hierin geen uitzondering is. Veel populaties van invasieve plantensoorten zijn ontstaan uit in de natuur gedumpt tuinafval.

Alterias (Alternatieven voor Invasieve Uitheemse Plantensoorten) is een LIFE+ project (2010-2013) gewijd aan preventie en voorlichting over de problematiek van invasieve planten in België.

Het project wil de verspreiding van deze planten beperken en het gebruik van alternatieven aanmoedigen. Hiervoor werd in samenwerking met de sector een gedragscode opgesteld. De bedoeling ervan is te informeren over de problemen geassocieerd met sommige soorten, en via zelfregulatie enkele ervan uit het commerciële circuit te weren. De code richt zich tot professionelen in de groensector, maar ook tuinliefhebbers, tuinbouwscholen, overheden, onderzoeksinstellingen, regionale landschappen en ngo's.

Het vrijwillig engagement bundelt vijf preventieve richtlijnen: het kennen van de lijst van risicoplanten, het stopzetten van de verkoop en de aanplant, het informeren van klanten, deelname aan vervroegde detectie en tenslotte het promoten van inheemse alternatieven. De consensuslijst van invasieve planten is gebaseerd op de risicoanalyses van het [Belgisch Forum Invasieve Soorten](#). Het INBO leverde hiervoor al expertise, en zit ook in de begeleidende stuurgroep van AlterIAS.

Het INBO heeft nu ook zelf de gedragscode officieel ondertekend. Hiermee engageert het zich de medewerkers te informeren en in de dagelijkse onderzoeksactiviteiten aandacht te hebben voor verbreiding van ongewenste soorten, o.a. door via veldwerk geen zaden of fragmenten te verspreiden, geen besmette bodemstalen te nemen, enzovoort.

AlterIAS roept ook andere organisaties en openbare besturen op een krachtig signaal te geven en deze gedragscode mee te ondertekenen op www.alterias.be.

[Wouter Van Landuyt](#)

[Tim Adriaens](#)

[Terug](#)

Hybridisatie bij inheemse eiken

Soorten die van nature voorkomen op dezelfde groeiplaatsen noemen we sympatrisch (sym: hetzelfde, patri: vaderland). Voorbeelden zijn zomereik en wintereik die spontaan op dezelfde plaats kunnen groeien. Beide soorten vormen daar dan ook nog eens vruchtbare hybriden. Het lijkt een paradox: al eeuwenlang kruisen ze spontaan met elkaar, maar waarom zijn ze niet geëvolueerd tot één en dezelfde soort?

In hybridecomplexen kunnen we oudersoorten onderscheiden met welbepaalde kenmerken, en in de zone ertussen alle mogelijke overgangsvormen. Is dit bij zomer- en wintereik ook zo? We hebben in Vlaanderen nog enkele unieke groeiplekken met autochtone eiken in de Limburgse Kempen, al dan niet op landduinen, waar wintereik en zomereik samen voorkomen, inclusief de hybride tussen beide.

Waar internationale onderzoekers telkens slechts de morfologie van de bladeren bestuderen, hebben wij zowel de bladeren als vruchten (eikels) onder de loep genomen. Als we enkel de bladkenmerken bekijken zien we een continue groep eiken en zou je kunnen besluiten dat er geen onderscheiden zomer- of wintereiken meer zijn. Maar als we blad- en vruchtkenmerken samen nemen dan krijgen we twee duidelijke groepen: één met de zomereiken en één met de wintereiken. Hybriden, afgebakend volgens blad- en vruchtsteellengtes, zoals beschreven in flora's, bevinden zich aan de rand waar deze groepen elkaar raken, maar ook binnenin. Bij de hybriden is het aantal niet volgroeide eikels per vruchtsteel gemiddeld hoger en het kiempercentage in een eenvoudige kiemproef ligt gemiddeld iets lager in vergelijking met de oudersoorten. Deze aanwijzingen kunnen mee verklaren waarom dit eikencomplex niet geëvolueerd is tot één soort.

[Kristine Vander Mijsbrugge](#)

[Terug](#)

Online tool visualiseert verspreiding Belgische vaatplanten

Het Belgisch Biodiversiteitsplatform heeft in samenwerking met het INBO, de Nationale Plantentuin en de Floristische Werkgroepen (Flo.Wer) een [website](#) gemaakt die verspreidingsgegevens van gevonden plantensoorten per kilometerhok visualiseert. Het gaat om de IFBL-kilometerhokken van het Instituut voor de Floristiek van België en Luxemburg. Op dit regelmatig geüpdatete IFBL-dataportaal worden meer dan 23 000 checklists van vaatplanten uit België samengebracht. Surfers kunnen er meer dan 2.5 miljoen waarnemingen van meer dan 2800 soorten terugvinden. De gegevens in het portaal zijn afkomstig van twee door het Biodiversiteitsplatform gesponsorde digitalisatieprojecten (IFBL1 en IFBL2) en van Florabank1, de INBO-databank van de distributie van wilde flora in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Deze website is zeer bruikbaar voor de analyse en het visualiseren van botanische data in opeenvolgende perioden of om een overzicht te krijgen van de soortensamenstelling van een bepaald gebied.

De Florabank1-databank is beschreven in een "[datapaper](#)" in het open access tijdschrift Phytokeys, in samenwerking met de Global Biodiversity Information Facility (GBIF). Deze datapaper is de derde die er ooit werd gepubliceerd in het kader van de Pensoft-GBIF samenwerking. Een datapaper maakt het mogelijk om databanken op een academische manier te citeren. Datapapers moedigen ook anderen aan om data te hergebruiken in toekomstige studies, maar ook om feedback te geven en te wijzen op eventuele onduidelijkheden en fouten. Een datapaper combineert het statische onveranderlijke karakter van een wetenschappelijke publicatie met de dynamische structuur van een continu geüpdatete databank.

[Dimitri Brosens](#)

[Wouter Van Landuyt](#)

[Terug](#)

Biodiversiteit wint!

"Today, biodiversity won", aldus Robert Watson, voorzitter van de oprichtingsvergadering van het Intergouvernementele Panel voor Biodiversiteit en Ecosysteemdiensten IPBES (Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services). In navolging van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) zal IPBES zich inzetten als science-policy-interface, een panel dat de bruikbaarheid en het gebruik van wetenschappelijke kennis over biodiversiteit door overheden zal ondersteunen. Op 23 april in Panama besloten meer dan 90 landen tot de oprichting van IPBES. Tegelijk werd besloten het secretariaat in Bonn te vestigen.

Eerdaags zal er ook van Belgische wetenschappers en beleidsvertegenwoordigers een bijdrage gevraagd worden voor het werk van IPBES. Hoewel er nog veel duidelijk moet worden over de precieze werkwijze van IPBES, verenigen Belgische wetenschappers en beleidsmakers zich sinds kort in de Belgium Ecosystem Services Community, om op het niveau van België de samenwerking tussen experts en beleidsmakers te ondersteunen (een verslag hiervan volgt in een van de volgende INBO-nieuwsbrieven). Wellicht zal dit netwerk ook als contactpunt voor IPBES gaan fungeren.

Het is natuurlijk moeilijk te voorspellen wat de gevolgen van de oprichting van IPBES voor de biodiversiteit zullen zijn op korte en langere termijn. De verwachtingen zijn hoog gespannen en de ambities zijn groot. Tegelijk moeten we beseffen dat ook IPBES een lange weg te gaan heeft van ingewikkelde politieke onderhandelingen en besluitvorming, van discussies over wetenschap en beleid. En wat vervolgens de impact in lidstaten zal zijn, en dan met name op de plaatsen waar biodiversiteit bedreigd en beschermd wordt. Laten we hopen dat de overwinning die biodiversiteit geboekt heeft met de totstandkoming van IPBES geen pyrrusoverwinning zal zijn.

[Hans Keune](#)

Voor meer informatie:

[Belgium Ecosystem Services Community \(BEES-community\)](#)

[Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services \(IPBES\)](#)

[Intergovernmental Panel on Climate Change \(IPCC\)](#)

Terug

De schorvegetaties van de Schelde gemodelleerd

Met de verwachte zeespiegelstijging en de voortdurende aanpassingen van de geul voor de scheepvaart is het duidelijk dat de schorren van de Schelde zwaar op de proef gesteld worden. Omdat ze Europees beschermd habitat zijn, willen we kunnen voorspellen hoe ze zullen reageren op deze hydraulische en morfologische wijzigingen, en dus moeten we ook weten in welke omstandigheden de verschillende schorvegetaties het best gedijen.

Zout en overspoeling door het getij hebben uiteraard de meeste invloed op de schorvegetaties, maar ook geomorfologie en grondwaterregime zijn belangrijk. Tevens blijkt dat het relatieve belang van de omgevingsvariabelen verandert naargelang we ons langs de verschillende zones van de monding richting Gent begeven. In de zone van de brakke schorren is bijvoorbeeld de overspoelingsfrequentie belangrijk, in de zone van de zoete schorren is dat de overspoelingsduur. Dit betekent dat we modellen per zone moeten maken om de voorspelkracht te verbeteren.

De standplaatsvereisten van de vegetatietypes werden per zone gemodelleerd en de meest bepalende omgevingsfactoren werden bepaald. Koppeling aan een GIS-applicatie laat toe om potentiekaarten te maken voor de gemodelleerde vegetaties. Omdat de beschikbare vegetatiegegevens niet echt goed verdeeld waren over de verschillende zones moesten verwante vegetaties en ook zones samengenomen worden, waardoor de onverklaarde variatie relatief groot bleef in alle modellen. Ondanks deze beperkingen bekrachtigden de eerste resultaten al de mogelijkheden van de gekozen werkwijze. De datasets moeten wel nog gericht verder uitgebouwd worden.

Het rapport [INBO.R.2011.31](#) vindt u op de [site](#).

Erika Van den Bergh

Terug

Aanmelden of uitschrijven kan via mail naar nieuwsbrief@inbo.be.
Mits je de bron vermeldt, mag je delen uit de INBO Nieuwsbrief overnemen in andere publicaties. Graag een seintje naar koen.vanmuylem@inbo.be wanneer je dit doet.
Je kan de nieuwsbrief als pdf (met foto's) downloaden op www.inbo.be.